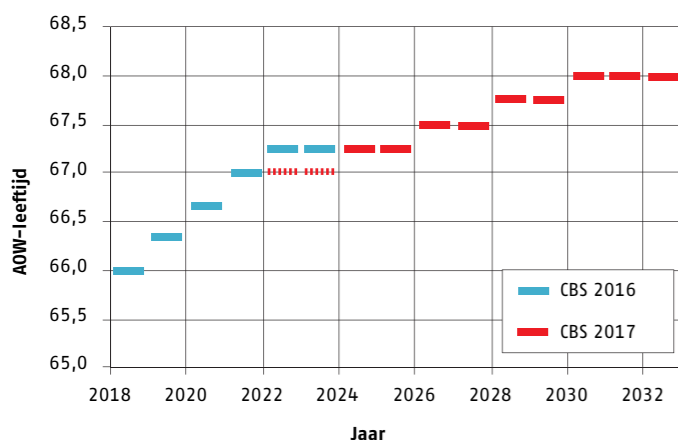

Gaat de stijging van de AOW-leeftijd te snel?

De stijging van de AOW-leeftijd is op dit moment een actueel onderwerp van het maatschappelijke pensioendebat. In dit artikel wordt ingegaan op de vraag of de stijging van de AOW-leeftijd niet te snel gaat.

Dit jaar (2018) is de AOW-leeftijd gelijk aan 66 jaar. De AOW-leeftijd stijgt jaarlijks in stapjes van 4 maanden per jaar naar 67 jaar in 2021. Vanaf 2022 is de AOW-leeftijd gekoppeld aan de levensverwachting¹ van een 65 jarige Nederlander, uitgaande van de prognoses van het CBS. Uiterlijk 5 jaar voorafgaande aan een bepaald jaar wordt berekend of de AOW-leeftijd in dat jaar met 3 maanden moet worden verhoogd. Indien verwacht wordt dat de duur tussen de aanvang van de AOW-uitkering en het moment van overlijden méér dan 18,5 jaar bedraagt, wordt de AOW-leeftijd verhoogd met 3 maanden. Zo is op basis van de CBS Prognosetafel 2016-2060 eind 2016 vastgesteld dat de AOW-leeftijd per 1 januari 2022 verhoogd moest worden van 67 jaar naar 67 jaar en 3 maanden. In onderstaande grafiek wordt de verwachte ontwikkeling van de AOW-leeftijd weergegeven.

Grafiek 1. Ontwikkeling AOW-leeftijd o.b.v. CBS Prognosetafel 2017-2060

Wat opvalt, is dat de verhoging van de AOW-leeftijd per 1 januari 2022 van 67 jaar naar 67 jaar en 3 maanden op basis van de eind 2017

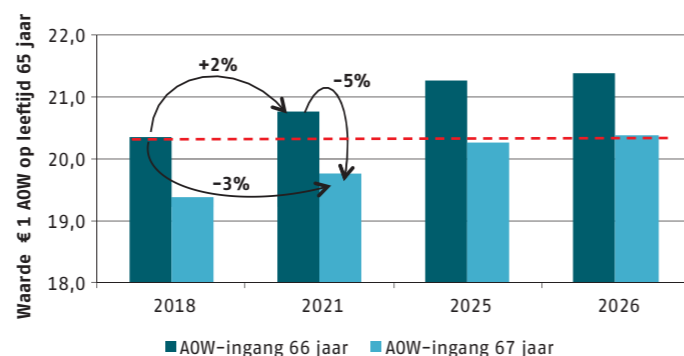
D. Kleinloog AAG MSc is partner bij actuariel adviesbureau Sprenkels & Verschuren BV. Dit artikel is op persoonlijke titel geschreven.

gepubliceerde CBS Prognosetafel 2017-2060 eigenlijk niet doorgevoerd had hoeven te worden. De levensverwachting van een 65-jarige in 2022 is volgens het CBS namelijk afgenomen van 85,63 jaar in de prognose uit 2016 naar 85,38 jaar in de prognose uit 2017. Uitgaande van de nieuwe cijfers had zelfs in 2023 de AOW-leeftijd eigenlijk nog 67 jaar moeten blijven. De huidige methodiek laat echter niet toe dat de AOW-leeftijd ook kan dalen bij een afname van de levensverwachting. Er lijkt bij het opstellen van de huidige wetgeving niet stil te zijn gestaan bij de mogelijkheid van een afname van de levensverwachting, waardoor mensen die in 2022 of 2023 met AOW gaan 3 maanden later een AOW uitkering krijgen dan waarschijnlijk beoogd bij het opstellen van de uitgangspunten van de AOW-wetgeving.

Wanneer gekeken wordt naar het effect van de verhoging van de AOW-leeftijd op de actuariële waarde van deze toezegging vanuit de overheid, valt nog iets op. De toename van de levensverwachting wordt, naast de vergrijzing van de bevolking, als belangrijkste argument gebruikt voor de verhoging van de AOW-leeftijd. De gedachte is dat de verhoging van de AOW-leeftijd de kosten van het langer leven compenseert: één jaar langer leven betekent één jaar later AOW, waardoor de actuariële waarde van de AOW voor alle generaties nagenoeg gelijk zou moeten zijn. Doordat tot 2022 de AOW-leeftijd versneld wordt verhoogd, is dit echter niet het geval. De versnelde verhoging van de AOW-leeftijd houdt de verwachte uitkeringsduur namelijk niet constant, maar brengt deze weer terug naar het gemiddelde niveau over de periode 2000 tot en met 2009.

In onderstaande grafiek is de actuariële contante waarde² van de AOW-uitkering vastgesteld bij een ingangleeftijd van 66 jaar en 67 jaar voor een 65-jarige Nederlander in de jaren 2018, 2021, 2025 en 2026. Hieruit blijkt dat de actuariële contante waarde (lees: kosten) van een AOW-uitkering met ingangleeftijd 66 jaar tussen 2018 en 2021 naar verwachting met circa 2% toeneemt als gevolg van de toename van de levensverwachting. De waarde daalt vervolgens echter met circa 5% door de verhoging van de AOW-leeftijd van 66 jaar naar 67 jaar. Hierdoor is de waarde van de AOW-uitkering per saldo met circa 3% afgenomen. De stijging van de AOW-leeftijd verlaagt de toezegging vanuit de overheid dus veel meer dan noodzakelijk voor het mitigeren van het effect van de toename van de levensverwachting.

Grafiek 2. Effect toename levensverwachting vs. verhoging AOW-leeftijd op waarde toezegging (op leeftijd 65 jaar)

Wanneer het doel van de verhogingen van de AOW-leeftijd zou zijn om de waarde van deze toezegging over de verschillende generaties vanaf nu gelijk te houden, hoeft op basis van de CBS prognosetafel uit 2017 de AOW-leeftijd pas in 2026 te worden verhoogd naar 67 jaar in plaats van in 2021. Dit jaartal ligt redelijk in lijn met het op 30 mei 2018 gelekte 'Tekst concept-akkoord pensioenen', waarin sociale partners het jaartal van 2025 noemen als datum waarop de AOW-leeftijd 67 jaar zou moeten bedragen.

Voor de jaren tussen 2018 en 2026 zou de gebroken AOW-leeftijd vervolgens kunnen worden vastgesteld op basis van het uitgangspunt dat de waarde van de AOW-uitkering vanaf 2018 in ieder jaar aan elkaar gelijk moet zijn. In de volgende tabel wordt de AOW-leeftijd in 2021 en 2025 weergegeven, waarbij de waarde van de toezegging gelijk blijft.

	2018	2021	2025	2026
Waarde € 1 AOW ingang 66 jaar	20,4	20,8	21,3	21,4
Waarde € 1 AOW ingang 67 jaar	19,4	19,8	20,3	20,4
Alternatieve AOW-leeftijd	66 jaar	66 jaar + 5 maanden	66 jaar + 11 maanden	67 jaar
Waarde € 1 AOW bij alternatief	20,4	20,4	20,4	20,4
AOW-leeftijd huidige wetgeving	66 jaar	67 jaar	67 jaar + 3 maanden	67 jaar + 6 maanden

Tabel 1. Verhoging AOW-leeftijd bij gelijkblijvende waarde toezegging (op leeftijd 65 jaar)

1 – Hierbij wordt uitgegaan van de verwachte seksneutrale periode-levensverwachting over 5 jaar.

2 – Uitgangspunten: CBS Prognosetafel 2017-2060 o.b.v. cohort-levensverwachting, 0% reële rente en 50% mannen / 50% vrouwen

MAATSCHAPPELIJKE BESCHOUWING

Door Tobias Bastian

Door de versnelde verhoging van de AOW-leeftijd, gaat deze stijging momenteel sneller dan de toename van de levensverwachting. Naar mijn mening begrijpt de maatschappij deze snelle stijging niet en zal deze ook niet accepteren.

Laten we duidelijk zijn over de stap die reeds is genomen om de leeftijd van 65 jaar los te laten als ingangleeftijd van de AOW en het pensioen. Dat was een noodzakelijk stap, die al veel langer geleden gezet had moeten worden. Helaas was de maatschappij en de politiek daar lange tijd niet klaar voor. Toen toenmalig lijsttrekker Brinkman van het CDA vlak voor de verkiezingen in 1994 aankondigde voorstander te zijn van bevrozing van de AOW-uitkering (niet eens een verhoging van de ingangleeftijd) was dit een van de redenen voor een historisch zetelverlies van 20 zetels. Geen enkele politieke partij durfde in de jaren daarna de houdbaarheid van de AOW en het pensioenstelsel op de politieke agenda te zetten, terwijl vrijwel iedereen wist dat de verhouding tussen opbouw- en uitkeringsfase flink sneller groeide door de hogere levensverwachtingen. Pas in 2010 durfde D66 dit aan met een eerste stijging van de AOW-ingangleeftijd in 2013 tot gevolg.

Inmiddels zijn we ruim vijf jaar verder en loopt de AOW-leeftijd uit de pas met de fiscale pensioenrichtleeftijd. En lopen beide ingang- en uitkeringsleeftijden verder op. Sterker, de meeste mensen weten dat er een koppeling zit tussen de levensverwachting en de ingangleeftijd. En juist die wetenschap maakt de mensen zwartgallig. 'Wanneer ik met pensioen kan ...? Waarschijnlijk pas op mijn 75e!' Dat is wat er onder de mensen leeft. Vanuit psychologisch en communicatief oogpunt is dit geen slimme zet. Mensen willen weten waar ze aan toe zijn. Een pensioenleeftijd waarvan je weet dat die eens in de zoveel tijd zal ophopen omdat dat mechanisme is ingebakken in de wetgeving, geeft geen houvast. En wat helemaal funest is, zijn tussentijdse aanpassingen om het mechanisme zelf ook weer bij te stellen. Versnelde verhogingen, hoe urgent zou het probleem moeten zijn om dat te rechtvaardigen? De AOW werd ingevoerd in 1950. Meer dan 60 jaar bleef de ingang- en uitkeringsleeftijd onveranderd. En nu zou die leeftijd eens in de paar jaar moeten wijzigen?

Mijn advies is om in wetgeving te verankeren dat de AOW-leeftijd en de fiscale pensioenrichtleeftijd maximaal 68 is. Dat is makkelijk en duidelijk. Daarna moeten we er de nodige jaren niet meer naar kijken, tenzij er een medicijn of remedie tegen kanker wordt ontdekt. Of een andere doorbaak (of ramp / plaag) die de levensverwachting drastisch bijstelt. Dat voorkomt een heleboel zwartgalligheid, onrust en kosten die voortvloeien uit periodieke verhogingen van de ingang- en uitkeringsleeftijd (NB: er zijn vele kosten die voortvloeien uit aanpassing van de AOW-leeftijd of de pensioen-leeftijd: administratiekosten, actuariële kosten, advieskosten, communicatiekosten, IT-kosten, controlekosten en dergelijke). Dat laat nog onverlet de problematiek of iedereen wel tot aan die verhoogde ingangleeftijd kan doorwerken. De discussie over de zware beroepen laat zien dat er nu al serieuze problemen zijn voor diverse groepen werkende Nederlanders. Een verdere stijging van de ingangleeftijd maakt dat probleem alleen maar groter.

T. Bastian MSc is partner bij actuariel adviesbureau Sprenkels & Verschuren BV.